

Department of the Baku State University. The administration of the Committee of Experts is expedient to impose on a person having a broad experience of working in the Constitutional Court of Azerbaijan. It is advisable to appoint the most recent of retired judges of the Constitutional Court of the Azerbaijan Republic as its chairman.

Key words: *constitutional control body, the candidates for judges, the selection of candidates for judges, the status of judges, the Constitutional Court of the Azerbaijan Republic, the European Union Court of Justice.*

УДК 342.57(477)

А. О. Янчук

ПОНЯТТЯ І ОСНОВНІ ОЗНАКИ «БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ЗДІЙСНЕННЯ ВЛАДИ НАРОДОМ»

У статті досліджується нормативне закріплення поняття «безпосереднє здійснення влади народом», наукові підходи до визначення даного терміну, аналізуються точки зору різних авторів на дану проблематику. В результаті аналізу, узагальнюються наукові підходи до визначення досліджуваного поняття, виокремлюються його ознаки, на підставі чого пропонується авторське визначення даного терміну.

Ключові слова: *безпосереднє здійснення влади народом, народний суверенітет, народовладдя*

Постановка проблеми. З розвитком ідей народовладдя, проголошенням народу єдиним джерелом влади в державі та конституюванням відповідних положень в більшості країн світу все частіше почало виникати питання щодо універсального визначення, розуміння даного терміну. Так, Конституція України досить широко визначила засади безпосереднього здійснення влади народу, врегулювавши правову основу окремих форм такої діяльності, назвавши деякі види цих форм, суб'єктів, уповноважених на призначення окремих з них тощо.

Комплексний аналіз конституційних положень, дозволяє зробити висновок, що базовими основами конституційно-правового регулювання безпосереднього здійснення влади народом є близько 30 статей Основного Закону України. Частина відповідних конституційних норм стали предметом офіційного тлумачення Конституційного Суду України або встановлення відповідних правових позицій у його рішеннях, зокрема, у рішеннях від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001 [1], від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 [2], від 16 квітня 2008 року № 6-рп/2008 [3] та ін.

Знайшло відображення дане питання і в міжнародних актах. Так, відповідно до частини першої статті 21 Загальної Декларації прав людини [4] кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників. А згідно з частиною третьою цієї статті воля народу повинна бути основою влади уряду. Відповідно ж до частини першої статті 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року [5] кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів.

Комплексний аналіз законів України, дозволяє виділити ті з них, які повністю або частково присвячені нормативному регулюванню безпосереднього здійснення

влади народом. Серед них можна назвати такі як Закон України «Про всеукраїнський референдум» [6], Закон України «Про вибори народних депутатів України» [7], Закон України «Про звернення громадян» [8], Закон України «Про громадські об'єднання» [9] та багато інших.

Однак наведена нормативна база України, міжнародні нормативно-правові акти не дають визначення самого терміну «безпосереднє здійснення влади народом», що призводить до використання різних підходів до розуміння даного поняття на практиці, а, отже, певним чином ускладнює реалізацію даного виду публічної влади.

Саме тому серед актуальних питань, пов'язаних з безпосереднім здійсненням влади народу одне з ключових займає питання надання чіткого визначення даному поняттю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Однак, як це не парадоксально, теоретичному дослідженню безпосереднього здійснення влади народом відводиться досить скромне місце. Окремі аспекти даної проблематики досліджувалися у працях Ю.Г. Барабаша, О.В. Батанова, Л.А. Григоряна, О.В. Зайчука, В.А. Дорогіна, Ю.А. Дмитрієва, В.Т. Кабишева, О.Л. Копиленка, В.Ф. Котока, В.В.Копейчикова, В.В. Кравченка, В.В. Комарової, М.В. Оніщука, В.Ф. Погорілка, О.В. Прієшкіної, Л. Тельєна, О.Ю. Тодики, Р.Г. Гезея, Т.І. Кроніна, Л. ЛеДюка, О.Г. Мурашина, Д. Хеллоуелла, В.Л. Федоренка, В.Є. Чиркіна, Л.М. Шипілова та ряду інших вчених.

Практично у будь-якій роботі, де згадується безпосереднє здійснення влади народом, йдеться лише про його окремі аспекти, окремі форми такої діяльності. А, проте, без комплексного дослідження та пізнання даного поняття, марно розраховувати на глибоке розуміння сутності безпосереднього здійснення влади народом, його корисних властивостей. Саме тому, дана стаття буде присвячена дослідженню та визначенню поняття «безпосереднє здійснення влади народом».

Виклад основного матеріалу. Дослідження правових проблем безпосереднього здійснення влади народом за радянських часів були ускладнені ідеологічною заангажованістю, мали певний ідеологічний відтінок, що зумовлювалось програмним спрямуванням тогочасної доктрини, теорії та діючого законодавства [10]. Зрозуміло, що за таких обставин про повноцінне здійснення влади народом не могло бути й мови.

Порівняно з радянською правовою доктриною, сформоване за часів незалежності розуміння безпосереднього здійснення влади народом відійшло від класових підходів та штампів щодо даної юридичної категорії, збагатилося її якісними характеристиками, більш глибоким розумінням етимології самого терміна «безпосереднє здійснення влади народом». Так, з організацією та проведенням перших виборів, всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року, дослідження в цій галузі дещо пожвавлюються, однак, на жаль, на сьогоднішній день доктрина конституційного права України, як і інших пострадянських країн досі ще не виробила єдиного підходу до розуміння безпосереднього здійснення влади народом як комплексного політико-правового явища.

Немає єдиної точки зору серед науковців і щодо того, як визначити сам термін «безпосереднього здійснення влади народом». На сьогодні його визначають як «безпосередня демократія» [11], «безпосереднє народовладдя» [12, с. 29], «пряме народовладдя» [13, с. 353], «державна влада народу» [14, с. 1], «установча влада» [15], «учасницька демократія» [16] тощо.

Ми ж будемо використовувати термін «безпосереднє здійснення влади народом», адже вважаємо його найбільш оптимальним з філологічної точки зору, окрім того, саме таким визначенням оперує діюча Конституція України, використовуючи його у частині 5. другій статті 5.

Однак, крім суто філологічної та конституційно-визначеної різниці, поняття «безпосереднє здійснення влади народом» має і певні змістовні відмінності порівняно з наведеними вище суміжними поняттями.

Так, зокрема, найчастіше поняття «безпосереднє здійснення влади народом» ототожнюється з поняттям «безпосередня демократія» або «пряма демократія», що часто вживаються як синоніми. Основний Закон України містячи поряд з поняттям «безпосереднє здійснення влади народом» також поняття «безпосередньої демократії» (стаття 69), опосередковує її з народним волевиявленням, яке здійснюється через вибори, референдуми та інші форми безпосередньої демократії. На нашу думку, наведена діяльність народу є лише частиною, одним з елементів безпосереднього здійснення ним влади, що тільки визначає засоби реалізації такої влади в окремих формах діяльності народу щодо безпосереднього здійснення ним влади, абсолютно не маючи зв'язку з деякими іншими формами.

Таким чином, безпосередня демократія і безпосереднє здійснення влади народом співвідносяться як частина і ціле, безпосередня демократія є складовою безпосереднього здійснення влади народом і складається з елементів, які визначають порядок реалізації окремих форм діяльності народу щодо реалізації ним влади.

Ускладнюється дослідження даного питання й намаганнями окремих науковців віднести безпосереднє здійснення влади народом до інших близьких за змістом політико-юридичних явищ, охарактеризувати його як народне волевиявлення. Наприклад, у науково-практичному коментарі до Конституції України, здійснення влади народом ототожнюється з народним волевиявленням, яке стосується різних сторін життєдіяльності народу, кожного громадянина [12, с. 341]. Такий підхід не можна назвати досконалим, адже поряд з використанням волевиявлення громадян при здійсненні окремих форм діяльності народу щодо здійснення ним влади, пряме волевиявлення народу не опосередковує всіх форм такої діяльності, а ті форми в яких вона використовується є лише засобом їх реалізації, а не комплексним механізмом здійснення такої форми.

В окремих випадках науковці взагалі не відносять народ до системи публічної влади, зазначаючи, що складовими системи влади України є Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, що утворюють організаційну структуру публічної підсистеми системи влади [17, с. 13]. На нашу думку, така позиція є не досить коректною, адже народ є складовим, первинним і невід'ємним елементом системи влади, на чому акцентується увага у статті 5 Конституції України та в ряді інших статей Основного Закону України. Влада ж інших суб'єктів є похідною від влади народу.

Досить цікавою є позиція українських вчених [11, с. 8] щодо розуміння безпосереднього здійснення влади народом як безпосереднього волевиявлення всього народу або його частини з метою здійснення суспільних функцій шляхом виборів, референдумів або в інших не заборонених Конституцією і законами формах. У даному випадку можна погодитися з наведеною точкою зору стосовно можливості реалізації через інститути прямого народовладдя певних форм діяльності народу щодо безпосереднього здійснення ним влади, однак інститути прямого народовладдя не охоплюють всіх організаційно-правових аспектів безпосереднього здійснення влади народом. Крім цього, ототожнюючи безпосереднє здійснення влади народом із безпосереднім волевиявленням народу через вибори, референдуми або інші не заборонені Конституцією і законами інститути, науковці не врахували особливостей певних форм діяльності народу, зокрема, контрольної, захисної діяльності народу щодо здійснення ним своєї влади, в яких не допускається або є досить звуженим

волевиявлення всього народу або більшої його частини.

На нашу ж думку, для більш детального дослідження терміну «безпосереднє здійснення влади народом» необхідно, в першу чергу, звернути увагу на конструкцію даного словосполучення, його побудову. Оскільки воно складається з декількох елементів, ключовими серед яких є два – «безпосередньо» та «влада», а значить – необхідно спершу проаналізувати зміст кожного з них окремо.

Так, на сьогоднішній день поняття «безпосередньо», «безпосередній» визначається як такий, що не має проміжних ланок, здійснюється без посередництва когось, чого-небудь, прямий; зовсім близький, найближчий; той, який прямо впливає з чого-небудь або зумовлює щось [18, с. 44].

Схожі визначення містяться і в інших джерелах. Наприклад, у тлумачному словнику Ожегова С.І. і Шведової Н.Ю. зазначається, що «безпосередній» це прямо слідує після когось-чого-небудь, без проміжних ланок, учасників [19, с. 410].

Таким чином, під поняттям «безпосереднє» розуміється здійснення чого-небудь прямо, без посередництва і жодних проміжних ланок.

Що ж до поняття «влада», то його розуміння є складнішим, що пов'язано з особливим значенням даного терміну в житті будь-якого суспільства та держави, його повсякчасним вживанням у багатьох сферах суспільного життя.

На сьогодні існує досить багато різноманітних наукових підходів до визначення поняття «влада». Існування багатьох теорій влади є свідченням творчих пошуків і водночас недостатньої вивченості проблеми. За даними сучасних політологів, на сьогодні в науковій літературі існує понад триста визначень влади [20, с. 397].

Особливість визначення поняття «влада» буде полягати у тому, в якій науковій сфері чи галузі знань застосовується даний термін, адже він широко використовується в різних значеннях.

Зокрема, з точки зору філології, влада – це одиниця ментальних ресурсів індивідуальної свідомості, що репрезентує особистісну інтерпретацію засвоєного і привласненого у процесі соціалізації соціокультурного досвіду, пов'язаного з трактуванням феномена влади [21, с. 16]. Під економічною владою у широкому контексті розуміється будь-яка влада, що впливає на вибір економічних агентів, тобто на величину витрат економічних агентів, пов'язаних з присвоєнням ними корисності (доходу) [22, с. 7].

Влада в політико-антропологічному дискурсі – це неформальні відносини домінування, що проявляються в соціальних групах різних рівнів, з обов'язковим урахуванням психофізіологічних, психологічних, символічних і світоглядних ресурсів влади, завдяки яким забезпечується підкорення об'єкта влади суб'єкту [23, с. 3].

Соціологи ж наголошують на тому, що соціальна влада – це підкорення поведінки суб'єктів загальній волі соціуму, вимогам соціального порядку, що склався в суспільстві, це узгодженість різних воель [24, с. 19].

З точки зору права, влада – це певні взаємозв'язки, що передбачають наявність суб'єкта і об'єкта, особливе вольове ставлення, яке полягає у спонуканні до дії, яку об'єкт повинен здійснити за бажанням суб'єкта. Це реальна здатність суб'єкта влади втілювати в життя певні ідеї, погляди, власну волю, нав'язуючи їх, коли це необхідно, іншим [25, с. 16].

На нашу думку, всі наведені вище точки зору є досить аргументованими, логічними, науково-обґрунтованими і виправданими в залежності від обставин та властивостей явищ і галузей знань, до яких вони застосовуються. Однак з точки зору нашого дослідження, найбільш доцільним буде використання терміну влада саме з правової точки зору.

Наведені підходи до визначення ключових термінів словосполучення «безпосереднє здійснення влади народом», дозволяє виділити певні характеристики даного поняття, його ознаки, що дає змогу розкрити особливості безпосереднього здійснення влади народом як специфічного та пріоритетного виду публічної влади та спеціальної діяльності народу, направленої на безпосереднє здійснення належної йому влади.

З зазначеного випливає, що безпосереднє здійснення влади народом буде мати як загальні ознаки, що притаманні всім без виключення видам публічної влади, на яких ми не будемо зупинятися, так і спеціальні, що відрізняють даний вид публічної влади від інших видів публічної влади.

При цьому необхідно зазначити, що коли ми говоримо про владу, яку безпосередньо здійснює народ, то автоматично закладаємо у даний термін певні особливості як змістовного так і ідеологічного значення. Так, зокрема, порівняно з іншими видами публічної влади, які завжди або практично завжди мають позитивне правове закріплення відповідних можливостей, окремі види форм діяльності народу, направлені на здійснення ним влади, позитивного правового закріплення не мають, зокрема, це стосується окремих видів захисної діяльності народу. Однак при цьому, дані форми та види діяльності народу обов'язково матимуть легітимний та правовий характер.

Надзвичайно важливою ознакою безпосереднього здійснення влади народом є постійність та безперервність такої діяльності. Дані ознаки можуть мати прикладний характер тільки у разі комплексного здійснення всіх форм діяльності народу щодо реалізації належної йому влади. Безумовно, деякі з форм такої діяльності проводяться частіше за інші – періодично (наприклад, установча діяльність), а окремі можуть взагалі ніколи не проводитись (наприклад, захисна діяльність), однак існують і такі форми діяльності народу, які проводяться постійно (наприклад, контрольна діяльність), що й визначає постійний і безперервний характер безпосереднього здійснення влади народом.

Надзвичайно важливою характеристикою безпосереднього здійснення влади народом є його повновладдя, тобто реалізація всіх можливостей здійснення такої влади. Пов'язано це з тим, що безпосереднє здійснення влади народом повинно мати повноту здійснення такої діяльності. Зокрема, можливість, ініціювання розгляду певних питань, прийняття рішень, контроль за їх виконанням та захист наданої народу влади.

З урахуванням наведеного, в загальному, безпосереднє здійснення влади народом можна визначити як легітимне офіційне волевиявлення народу, його окремих груп або представників щодо здійснення повновладдя народу шляхом ініціювання, прийняття, контролю за ухваленими рішеннями та захист від спроб їх порушити чи обмежити владу народу.

Зазначене дозволяє охарактеризувати безпосереднє здійснення влади народом за суттю, змістом і формою.

За своєю суттю безпосереднє здійснення влади народом – це легітимне офіційне волевиявлення народу, його окремої частини чи представників, що являє собою пріоритетний вид публічної влади.

За своїм змістом безпосереднє здійснення влади народом являє собою здійснення функцій народу через державну організацію, тобто шляхом імплементації своєї волі у волю держави або через механізми що є наддержавними, тобто виходять за межі механізму держави.

Так, зокрема, безпосереднє здійснення влади народу може відбуватися як в межах держави (шляхом прийняття законів та інших актів вищої юридичної сили на

референдумах, проведення виборів), так і мати позадержавний характер (коли народ у мирний або інший спосіб демонструє свою волю щодо бажання приєднатися до іншого народу, держави, створити абсолютно іншу державу, тощо).

За формою безпосереднє здійснення влади народом – це ухвалення (прийняття) народом рішень, контроль за їх виконанням і захист своєї влади у разі посягання на неї.

Таким чином, безпосереднє здійснення влади народом являє собою комплексний вид публічної влади, який об'єднуючи у собі певні елементи інших форм публічної влади, містить певні особливості, що дають змогу даному виду публічної влади бути вищим по відношенню до інших видів публічної влади, домінувати над ними.

Висновки. Підсумовуючи викладене, та на основі ґрунтовного аналізу теоретичних надбань вітчизняних і зарубіжних вчених, з урахуванням положень нормативно-правових актів можна виділити наступні ознаки безпосереднього здійснення влади народом:

- 1) є окремим видом публічної влади;
- 2) носить домінантний характер порівняно з іншими видами публічної влади, тобто дана влада є первинною стосовно інших видів публічної влади;
- 3) безпосередньо здійснювана народом влада поширюється на необмежене коло суб'єктів;
- 4) носить комплексний характер, тобто потребує застосування всіх форм діяльності народу щодо безпосереднього здійснення своєї влади у комплексі. Пов'язано це в основному з тим, що безпосереднє здійснення влади народу складається з комплексу правових заходів, спрямованих на реалізацію діяльності народу у різних формах, які необхідно використовувати у сукупності, разом;
- 5) має повновладний характер. Тобто безпосереднє здійснення влади народом не може бути обмежене органами державної влади, органами місцевого самоврядування. Дані органи також не повинні створювати перешкод у безпосередній реалізації народом належної йому влади;
- 6) безпосереднє здійснення влади народом носить легітимний характер, адже визнається справедливою, доцільною та необхідною більшістю народу;
- 7) безпосереднє здійснення влади народом носить правовий характер, тобто врегульовується матеріальними та процесуальними правовими нормами;
- 8) безпосереднє здійснення влади народом носить постійний характер, тобто здійснюється повсякчасно;
- 9) безпосереднє здійснення влади народом носить безперервний характер, тобто здійснюється завжди і постійно, незалежно від того, як діє державний апарат – ефективно чи ні;
- 10) безпосереднє здійснення влади народом повинно носити реальний характер, тобто існувати у вигляді права та реальної, а не номінальної (фіктивної) можливості народу безпосередньо здійснювати належну йому владу;
- 11) гарантованість безпосереднього здійснення влади народом забезпечується як самим народом шляхом періодичного здійснення відповідної установчої, контрольної та захисної діяльності, що певним чином охороняє та захищає дане право народу, так і системою правових норм вищої юридичної сили та організаційних заходів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, спрямованих на встановлення гарантій безпосереднього здійснення влади народом;
- 12) реалізується як в межах державного механізму, так може виходити і поза його межі, зокрема, коли мова йде про захист суверенітету народу від держави, її органів чи посадових осіб, установчу діяльність щодо визначення належності території, на якій мешкає народ до тієї чи іншої держави, створення нового державного утворення тощо;

13) правову основу безпосереднього здійснення влади народом складають норми міжнародно-правових актів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, норми Конституції України, зміст яких інтерпретується Конституційним Судом України та деталізується у нормах законів.

Підсумовуючи наведене, можна зробити висновок, що поняття категорії «безпосереднє здійснення влади народом» необхідно визначати як окремий вид публічної влади, що носить домінуючий характер по відношенню до інших видів публічної влади та має комплексний, повновладний, легітимний характер, здійснюється постійно і безперервно та означає право та реальну здатність народу безпосередньо реалізовувати належну йому владу через здійснення установчої, правотворчої, ініціативної, контрольної, захисної діяльності.

Список використаної літератури

1. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України у справі щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19.04.2001 р., № 4-рп/2001 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 28. – С. 109. ; Rishennia Konstytutsiinoho Sudu u spravi za konstytutsiinym podanniam Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy u spravi shchodo ofitsiinoho tлумачення polozhennia chastyny pershoi statii 39 Konstytutsii Ukrainy pro zavchasne spovishchennia orhaniv vykonavchoi vlady chy orhaniv mistsevoho samovriaduvannia pro provedennia zboriv, mitynhiv, pokhodiv, demonstratsii (sprava shchodo zavchasnoho spovishchennia pro myrni zibrannia) vid 19.04.2001 r., № 4-rp/2001 // Ofitsiyni visnyk Ukrainy. – 2003. – № 28. – S. 109.

2. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян Галайчука Вадима Сергійовича, Підгорної Валентини Валентинівни, Кислої Тетяни Володимирівни про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом) від 05.10.2005 р., № 6-рп/2005 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 41. – С. 31. ; Rishennia Konstytutsiinoho sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 60 narodnykh deputativ Ukrainy pro ofitsiine tлумачення polozhen chastyny pershoi statii 103 Konstytutsii Ukrainy v konteksti polozhen yii statei 5, 156 ta za konstytutsiinym zvernenniam hromadian Halaichuka Vadyma Serhiiovycha, Pidhornoi Valentyny Valentynivny, Kysloi Tetiany Volodymyrivny pro ofitsiine tлумачення polozhen chastyn druhoi, tretoi, chetvertoi statii 5 Konstytutsii Ukrainy (sprava pro zdiisnennia vlady narodom) vid 05.10.2005 r., № 6-rp/2005 // Ofitsiyni visnyk Ukrainy. – 2005. – № 41. – S. 31.

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої статті 5, статті 69, частини другої статті 72, статті 74, частини другої статті 94, частини першої статті 156 Конституції України (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі) від 16.04.2008 р., № 6-рп/2008 // Вісник Конституційного Суду України. – 2008. – № 3. – С. 15. ; Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Prezidenta Ukrainy pro ofitsiine tлумачення polozhen chastyn druhoi, tretoi statii 5, statii 69, chastyny druhoi statii 72, statii 74, chastyny druhoi statii 94, chastyny pershoi statii 156 Konstytutsii Ukrainy (sprava pro

pryiniattia Konstytutsii ta zakoniv Ukrainy na referendumi) vid 16.04.2008 r., № 6-rp/2008 // Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy. – 2008. – № 3. – S. 15.

4. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>. ; Zahalna deklaratsiia prav liudyny: Pryiniata i proholoshena rezoliutsiieiu 217 A (III) Heneralnoi Asamblei OON vid 10 hrudnia 1948 roku // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://rada.gov.ua>.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року // Голос України. – 2001. – 10 січня. ; Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod vid 4 lystopada 1950 roku // Holos Ukrainy. – 2001. – 10 sichnia.

6. Про всеукраїнський референдум : Закон України від 6 листопада 2012 року № 5475-VI // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 44-45. – Ст. 634. ; Pro vseukrainskyi referendum : Zakon Ukrainy vid 6 lystopada 2012 roku № 5475-VI // Vidomosti Verkhovnoi Rady. – 2013. – № 44-45. – St. 634.

7. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 17 листопада 2011 року № 4061-VI // Голос України. – 2011. – 10 грудня. ; Pro vybory narodnykh deputativ Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 17 lystopada 2011 roku № 4061-VI // Holos Ukrainy. – 2011. – 10 hrudnia.

8. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256. ; Pro zvernennia hromadian : Zakon Ukrainy vid 2 zhovtnia 1996 roku № 393/96-VR // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1996. – № 47. – St. 256.

9. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1. ; Pro hromadski obiednannia : Zakon Ukrainy vid 22 bereznia 2012 roku № 4572-VI // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2013. – № 1. – St. 1.

10. Григорян Л.А. Народовластие в СССР / Л.А. Григорян. – М. : Юрид. лит., 1972. – 295 с. ; Grigoryan L.A. Narodovlastie v SSSR / L.A. Grigoryan. – M. : Yurid. lit., 1972. – 295 s.

11. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики (До 10-ї річниці незалежності України) / За заг. ред. В.Ф. Погорілка. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 356 с. ; Konstytutsiino-pravovi formy bezposerednoi demokratii v Ukraini: problemy teorii i praktyky (Do 10-yi richnytsi nezalezhnosti Ukrainy) / Za zah. red. V.F. Pohorilka. – K. : Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2001. – 356 s.

12. Конституція України: Науково-практичний коментар / Авер'янов В.Б., Батанов О.В., Баулін Ю.В. та ін. ; ред. кол.: В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевой та ін. – К. ; Харків : ІнЮре ; Право, 2003. – 808 с. ; Konstytutsiia Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar / Averiyanov V.B., Batanov O.V., Baulin Yu.V. ta in. ; red. kol.: V.Ia. Tatsii, Yu.P. Bytiak, Yu.M. Groshevoi ta in. – K. ; Kharkiv : InIure ; Pravo, 2003. – 808 s.

13. Скрипнюк, О.В. Конституційне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О.В. Скрипник. – К.: Ін Юре, 2010. – 672 с. ; Skrypniuk, O.V. Konstytutsiine pravo Ukrainy: pidruch. dlia stud. vyshch. navch. zakl. / O.V. Skrypnyk. – K.: In Yure, 2010. – 672 s.

14. Гаврилов М.І. Філософія демократичної державності: автореф. докт. філософ. наук: 09.00.03 / М.І. Гаврилов. – Дніпропетровськ, 2007. – 24 с. ; Havrylov M.I. Filosofiia demokratychnoi derzhavnosti: avtoref. dokt. filosof. nauk: 09.00.03 / M.I. Havrylov. – Dnipropetrovsk, 2007. – 24 s.

15. Ющик Олексій. Конституційно-правові проблеми установчої влади в Україні: [Електронний ресурс] // Олексій Ющик. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1778/>; Yushchyk Oleksii. Konstytutsiino-pravovi problemy ustanovchoi vlady v Ukraini: [Elektronnyi resurs] // Oleksii Yushchyk. – Rezhym dostupu: <http://www.viche.info/journal/1778/>

16. ЛеДюк Л. Учасницька демократія: референдуми у теорії та на практиці/ Лоуренс ЛеДюк; гол. ред. і автор передм. Дж. Перлін; наук. ред. З. Гриценко; перекл. з англ. Р. Ткачук. – Харків: Центр Освітніх Ініціатив, 2002. – 160 с.; LeDiuk L. Uchasnytska demokratiia: referendumy u teorii ta na praktytisi/ Lourens LeDiuk; hol. red. i avtor peredm. Dzh. Perlin; nauk. red. Z. Hrytsenko; perekl. z anhl. R. Tkachuk. – Kharkiv: Tsentr Osvitnikh Initsiatyv, 2002. – 160 s.

17. Солових В. П. Влада в системі суб'єктно-об'єктних управлінських відносин в державі: автореф. канд. наук з державного управління: 25.00.01 / В.П. Солових. – Харків, 2002. – 15с.; Colovykh V. P. Vlada v systemi subiektno-obiektnykh upravlinskykh vidnosyn v derzhavi: avtoref. kand. nauk z derzhavnoho upravlinnia: 25.00.01 / V.P. Solovykh. – Kharkiv, 2002. – 15s.

18. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.; Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / Uklad. i holov. red. V. T. Busel. – K.; Irpin: VTF «Perun», 2003. – 1440 s.

19. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка : 80000 слов и фразеологических выражений / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова; Российская академия наук. Институт русского языка им. В.В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М.: Азбуковник, 1998. – 944 с.; Ozhegov S.I. Tolkovyy slovar russkogo yazyka : 80000 slov i frazeologicheskikh vyrazheniy / S.I. Ozhegov, N.Yu. Shvedova; Rossiyskaya akademiya nauk. Institut russkogo yazyka im. V.V. Vinogradova. – 4-e izd., dop. – M.: Azbukovnik, 1998. – 944 s.

20. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: кол. монографія / В.О. Антонечко, М.О. Баймуратов, О.В. Батанов та ін.; За ред.: В.В. Кравченка, М.О. Баймуратова, О.В. Батанова. – К.: Атіка, 2007. – 864 с.; Aktualni problemy stanovlennia ta rozvytku mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini: kol. monohrafiia / V.O. Antonechko, M.O. Baimuratov, O.V. Batanov ta in.; Za red.: V.V. Kravchenka, M.O. Baimuratova, O.V. Batanova. – K.: Atika, 2007. – 864 s.

21. Чорновол-Ткаченко О.О. Вербалізація концепту влада у сучасному британському газетному дискурсі: автореф. канд. філолог. наук: 10.02.04 / О.О. Чорновол-Ткаченко. – Харків, 2007. – 20 с.; Chornovol-Tkachenko O.O. Verbalizatsiia kontseptu vlada u suchasnomu brytanskomu hazetnomu dyskursi: avtoref. kand. filoloh. nauk: 10.02.04 / O.O. Chornovol-Tkachenko. – Kharkiv, 2007. – 20 s.

22. Дементьев В. В. Влада в системі економічних відносин: автореф. докт. економ. наук: 08.01.01 / В.В. Дементьев. – Донецьк, 2004. – 22 с.; Dementiev V. V. Vlada v systemi ekonomichnykh vidnosyn: avtoref. dokt. ekonom. nauk: 08.01.01 / V.V. Dementiev. – Donetsk, 2004. – 22 s.

23. Кравець А.Ю. Влада в сучасному політико-антропологічному дискурсі: теоретико-методологічний аспект: автореф. канд. політич. наук: 23.00.01 / А. Ю. Кравець. – Дніпропетровськ, 2010. – 22 с.; Kravets A.Iu. Vlada v suchasnomu polityko-antropolohichnomu dyskursi: teoretyko-metodolohichni aspekt: avtoref. kand. politych. nauk: 23.00.01 / A. Yu. Kravets. – Dnipropetrovsk, 2010. – 22 s.

24. Слободянюк А.В. Еволюція концептуальних уявлень про владу в історико-соціологічному процесі: автореф. канд. соціолог. наук: 22.00.01 / А.В. Слободянюк. –

Київ, 2002. – 26 с. ; Slobodianiuk A.V. *Evoliutsiia kontseptualnykh uiavlen pro vladu v istoryko-sotsiolohichnomu protsesi: avtoref. kand. sotsioloh. nauk: 22.00.01 / A.V. Slobodianiuk.* – Kyiv, 2002. – 26 s.

25. Чехович Т.В. Державна влада як інститут конституційного права України: автореф. канд. юрид. наук: 12.00.02 / Т.В. Чехович. – Київ, 2005. – 19 с. ; Chekhovych T.V. *Derzhavna vlada yak instytut konstytutsiinoho prava Ukrainy: avtoref. kand. yuryd. nauk: 12.00.02 / T.V. Chekhovych.* – Kyiv, 2005. – 19 s.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2016 р.

A. O. Yanchuk

CONCEPT AND MAIN FEATURES OF «DIRECT IMPLEMENTATION OF THE POWER BY THE PEOPLE»

In article standard fixing of the concept «direct implementation of the power by the people», scientific approaches to determination of this term is researched, the various authors points of view on this problematics are analyzed. So, in particular, it is noted that the regulatory base of Ukraine, the international regulatory legal acts don't give definition of the term «direct implementation of the power by the people». For this reason among the topical issues connected with direct implementation of the power of the people one of the key question is a question of provision of clear definition to this concept.

On the basis of the detailed analysis of theoretical achievements of domestic and foreign scientists, taking into account provisions of regulatory legal acts in article the following characteristics of direct implementation of the power by the people are distinguished.

Summing up told, it is concluded that the concept of category «direct implementation of the power by the people» should be defined as a separate type of the public power, has dominant character in relation to other types of the public power and has complex, absolute legitimate character, is carried out constantly and continuously and means the right and real ability of the people to realize the power belonging to it through implementation of constituent, law-making, initiative, control, protective activity.

Key words: *the direct exercise of power by the people, people's sovereignty, government by the people*